

פרוטוקול מס. 131

מישיבת ועדת העבודה

תל-אביב, יום ו', י"ז באדר, תשל"ה - 28.2.75, שעה 10.00

נ כ ח ו

חברי הוועדה: היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו
ז. אמיר
י. ארידור
מ. גז
מ. ורסמן
ה. זיידל
י. דרניצקי (יודין)
מ. כהן
א. מויאל
ח. שמעוני

מוזמנים: מר ע. סיון - מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי
מר ר. רוטר (המוסד לביטוח לאומי
גב' נ. שמאי)
מר א. מיכאל - היועץ הכלכלי לשר העבודה
מר צ. נתנזון - ההסתדרות הכללית
מר א. ירמנס (משרד האוצר
מר ד. מרינוב)

מזכיר הוועדה: י. שומרון

רשמה: א. דגני

סדר-היום: רבבות שכירים בעלי שכר נמוך נכנסים
למעגל של נזקקים להשלמת שכרם מהסעד -
הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת
מאיר כהן ואמיר, שהועברו לוועדת העבודה.

1161.

(מקבל) איום 3.3.75

רבנות שכירים בעלי שכר נמוך נכנסים למעגל של נזקקים להשלמת שכרם
מהסעד (הצעה לסדר-היום של חברי הכנסת כהן ואמיר)

היו"ר ש. ארבל-אלטזלינו: אני פותחת את הישיבה.

נפתח היום בדיון בהצעה לסדר-היום של שני חברי-כנסת, שהם גם חברי ועדת העבודה, חברי הכנסת אמיר כהן וז'אק אמיר, בנושא: רבנות שכירים בעלי שכר נמוך נכנסים למעגל של נזקקים להשלמת שכרם מהסעד. הם העלו את הנושא ב-4 בפברואר 1975. אנו נותנים עדיפות לנושא כי אנו מייחסים לו חשיבות. הנושא קשור במדיניות השכר של ההסתדרות ובגישה לתחום הזה. לכן ביקשנו מאנשי ההסתדרות להיות נוכחים בדיון. כמו-כן משתתפים עמנו היום בישיבה אנשי המוסד לביטוח לאומי, משרד העבודה ומשרד האוצר. לישיבה הבאה נזמין גם נציגי משרד הסעד, אם יהיה צורך להזמין גורמים אחרים ולא רק את נציגי המוסדות הנוגעים בדבר, אולי אישים שנוכל להיוועץ בהם - נעשה כן במהלך הדיונים.

אמסור את רשות הדיבור למציעים שיפתחו

את הדיון.

ס. כהן:
נידי חוברת של המוסד לביטוח לאומי על מערכת התמיכות בישראל ערב פייחות נובמבר 1974 ואחריו. החוברת כוללת טבלאות מעירות עיניים המראות כי לאחר הפייחות יגדל בהרבה מספר השכירים שיהיו זכאים לתמיכות סעד. עצם העובדה שאדם עובד נזקק לתמיכת סעד מהווה פגיעה חמורה, כי העבודה היא שצריכה לפרנס את בעליה. אנו יודעים שיש אנשים מוגבלים, חולים או קשישים שהם תשושים וזקוקים לסעד. יש אנשים שצריך לשקם אותם. אבל אדם עובד צריך להתקיים מיגיע כפיו.

אקרא כמה קטעים מאותה חוברת:
"ערב הפייחות כ-26,000 משפחות שכירים עירוניות עם ילדים ומפרנס יחיד, או 12% מכלל המשפחות מסוג זה, היו זכאיות לתמיכה ממשרד הסעד, במובן זה שהכנסתן מעבודה פלוס קצבת ילדי עובדים, אחרי מיסים ואחרי הורדת הזיכוי האישי (השווה לחצי מכסת יחיד) היתה נמוכה ממכסת הסעד.

החל מינואר, בעקבות השינויים בתמיכות, אותה משפחה תהיה זכאית לסעד כל עוד שכרה לא עלה על 1,300 לירות. סך של 48,000 משפחות עירוניות עם ילדים ובעלות מפרנס יחיד, או 22% מכלל המשפחות מסוג זה יהיו זכאיות עכשיו לתמיכה ממשרד הסעד.

מספר המשפחות הזכאיות לסעד (בסוג זה של משפחות בלבד) עלה בכ-22,000 או בכ-85%.

אלה הן עובדות. שר הסעד ניסה לסתור אותן, אבל חושבני כי חוברת שפורסמה על-ידי המוסד לביטוח לאומי כוללת נתונים מהימנים ובדוקים.

אני משוכנע שרבות מהמשפחות האלה לא תלכנה לסעד, או מפני שהן לא יודעות שהן זכאיות לסעד, או מפני שהן מתביישות בכך. זה גם לא חינוכי שילד ידע כי הוריו זכאים לסעד. קצבת ילדי עובדים מקבלים כולם, אבל המחאה ממשרד הסעד מביישת את המשפחה.

מר ע. סיון: אלה הן משפחות עם מפרנס יחיד במשפחה.

ס. כהן:
המצב האבסורדי שנוצר מתבטא בכך שהמשפחות תקבלנה תמיכת סעד מצד אחד, ומצד שני ינכו מהן מס הכנסה. משפחה שהכנסתה אלף לירות זכאית לתמיכה של 209 לירות, ומצד שני ינכו מסנה 17 לירות עבור מס הכנסה ומיליות. לדעתי יש כאן סתירה. יש משפחות הנמצאות על הגבול: תמיכת הסעד להן הן זכאיות וזה לסכום הציכוי למס הכנסה.

אפשר למצוא דרכים כדי להסיר את החרפה הזו מעל אדם עובד הנזקק לסעד, בין היתר על-ידי הגדלת שכר המינימום. ההסתדרות שאלה הם חבריה צריכה לדאוג לכך שאנשים עובדים לא יהיו בגדר נתמכי סעד.

ז'. אמיר:

האמת היא שהבעיה היא הרבה יותר עמוקה ומסובכת. בהעלותי את ההצעה לסדר-היום בכנסת התכוונתי להניע את הגורמים הנוגעים בדבר להתעמק בסוגיה כדי למצוא פתרון לאלה המשתכרים שכר נמוך. את הדגש יש לשים על השכר הנמוך במשק. ברצוני להביא בפני חברי הוועדה והמוזמנים מספרים בדוקים ומוסמכים על הרכבי השכר במקצועות שונים ולהציג את השאלה: האם לא הגיעה השעה להבטיח לאזרחי המדינה העובדים שכר שיש בו כדי לקיים אותם ואת בני משפחותיהם.

היינו עדים למה שהתרחש בחדשים האחרונים במשק. ובמיוחד לביטוי שניתן לכך בכלי התקשורת, לאחר שהממשלה בתבונתה כי רבה הגשימה הלכה למעשה את המלצות ועדת ראש הממשלה, היא ועדת-כץ -- (מ. כהן: היום שמעתי את ההיפך מזה). אני מציע שחשמע את דברי עד הסוף. כוונתי לומר שהשכבות הזקוקות לעזרת המדינה קיבלו חיזוק נוסף למה שהיה להם, אבל לדעתי הם טרם קיבלו את החיזוק המלא והשלם.

בבואנו לדבר על משפחות נתמכות סעד ועל משפחות של שכירים המשתכרים שכר נמוך, עלינו להפריד בין השניים. לדעתי כמעט כל המשפחות נתמכות הסעד מקבלות את התמיכה בגלל שלוש סיבות: ראש המשפחה איננו ניתן להשמה; ברוב המקרים אלה הם חולים כרוניים; אלה משפחות של מבוגרים שאין מי שיטפל בהן. יש חלק קטן ממקבלי תמיכות סעד - ואני מדבר על מקבלי תמיכה מלאה או חלקית - שהם בקטגוריה של עובדים שזכאים לפי החוק להשלמת הכנסה מהסעד ואינם מקבלים את זכותם זו. ובדברי על סעד, אין עיני צרה בחיזוקן של השכבות האלה. ההיפך מזה הוא הנכון: ככל שנחזק את השכבות האלה כך נחזק את הילדים הרבים הגדלים במשפחות אלה. בהצעה לסדר-היום לא באנו להוכיח את הממשלה על שהיא חיזקה את שני העשירונים התחתונים, אלא הכוונה הייתה לבחון כיצד המדיניות הכוללת משפיעה על העשירונים השלישי והרביעי בחוך אוכלוסיית השכירים בארץ. ולכן חשוב שההסתדרות תשתתף עמנו בדיון הזה.

אני מצטער על שנציגי ההסתדרות טענו שהם אינם מבינים למה התכוונו שני חברי-הכנסת שהעלו את ההצעה לסדר-היום. הכוונה היא אחת: לא יתכן ששכיר העובד לפחות 200 שעות בחדש, או 25 יום בחדש, לא יוכל להתקיים מפרי עמלו. ואם היום שכר המינימום מפגר אחרי השכר הממוצע במשק - יש לתקן אותו. ואם התיקון יפגע בענפים שלמים העובדים לשם יצוא - נבדוק זאת; נבחן אם ענפים אלה מתקיימים על עבודה זולה או לא. תפקידה של ועדת העבודה לעשות את הבדיקה הזו יחד עם ההסתדרות, משרד העבודה והביטוח הלאומי. אולי צריך לשתף בכך גם את הנציגי משרד הסעד. בסוף הדיון תתבהר התמונה האם יש סתירה בין המספרים של הביטוח הלאומי לבין אלה של משרד הסעד; האם יש סתירה בין המספרים של המכון למחקר כלכלי של ההסתדרות לבין אלה של שאר המשרדים. ואולי תתגבש גם ההמלצה שיש לרכז את כל הנושא של תמיכות ממלכתיות במסגרת גוף אחד.

בדקתי מהו השכר ההתחלתי בפקידות המשתלם בשירות המדינה, ההסתדרות, הסוכנות היהודית והרשויות המקומיות. לקחתי כמדגם עיר מסוימת. הסתבר לי שאין עובדים שהם בדרגה ד' (12 נקודות) או בדרגה ה' באותה עיר. בהרבה מקומות בארץ זהו הדירוג של עובדי הנקיון. השכר ברוטו בדרגה ד' (12 נקודות) מגיע ל-972 לירות לחדש והוא מורכב מ-375 לירות שכר יסוד + 485 לירות תוספת יוקר עד ינואר השנה + 112 לירות תוספת יוקר של ינואר 1975 (30%). מתוך 500 עובדים 100 עובדים הם בדירוג של 16 נקודות, בדירוג זה השכר ברוטו מגיע ל-1,065 לירות. בדירוג של 18 נקודות נמצאים 190 עובדים, והשכר ברוטו מגיע ל-1131 לירות. אני עובר לדרגה י' - 24 נקודות. בדרגה זו השכר ברוטו מגיע ל-1348 לירות. דרגה י"ב - 28 נקודות - 1512 לירות. בדרגות של 32-40-42 נקודות יש מספר מצומצם של עובדים שהם בדרך-כלל ראשי מחלקות. זהו המצב בשירותים.

המצב בענפי הייצור הוא הרבה יותר חמור. השכר ההתחלתי בענף המטוויות הוא 807.25 לירות לחדש; באריגה - 885.50 לירות; בסריגה - 794.75 לירות; בטריקו - 794.75 לירות; בתעשיית גלידה - 883.50 לירות; בשמנים - 882 לירות; סיגריות - 890 לירות; בתחנות קמח - 1,055 לירות; בענף היין - 1,015 לירות; בענף הבירה - 914 לירות;

בענף הפלסטיקה והגומי - 849 לירות; חשמל-אלקטרוניקה (עובדים מקצועיים) - 1,084 לירות; דפוס - 882 לירות; בניין - 1,067 לירות; הובלה; סנדלים - 999 לירות, משאיות - 1,187 לירות; חקלאות - 992 לירות.

מדוע אני מתרכז בנתונים על שכר התחלתי בענפים שונים? בחור המשתחרר מצה"ל ומחפש עבודה שואל קודם-כל מהו השכר ברוטו. יש מקומות עבודה שבהם אחרי שעובד מקבל קביעות עולה שכרו ב-40%-50%. במספר מועט של מקומות עבודה משתלמות תוספות מיוחדות לעובדים קבועים ולא לעובדים זמניים. כאשר עובד מוכן לפנות לעבודה בייצור ושומע על השכר ההתחלתי, הוא מייד מחפש דרך אחרת ופונה לנתיב לא יצרני. לכן קשה למצוא עובדים לתעשייה. כאשר השכר מבוסס על תקציבים, הדרך היא יותר קלה; כאשר השכר מבוסס על תחרות חפשית ועל היצע וביקוש - הבעיה היא יותר קשה.

אני מבקש להעלות בעיה נוספת של שכר המינימום לעומת שני מרכיבים חשובים והם: השכר הממוצע במשק ומדיניות הממשלה בנושא של הבטחת הכנסה מינימלית לאלה הזקוקים לעזרתה, קרי: סעד. כל הסיעות בהסתדרות טענו שלא יכול להיות שכר מינימום שהוא פחות מ-50% מהשכר הממוצע במשק. יש שטענו שהוא צריך להגיע ל-60%. באפריל 1973 שכר המינימום נקבע ל-425 לירות, וזאת כאשר מכסת הסעד ל-4 נפשות היתה 413 לירות, והשכר הממוצע במשק - 1,082 לירות. באוגוסט 1973 עלה שכר המינימום ל-450 לירות; מכסת הסעד ל-4 נפשות היתה 438 לירות, והשכר הממוצע במשק - 1,245 לירות. שכר המינימום היווה אז כ-36% מהשכר הממוצע. בינואר 1974 שכר המינימום היה 485 לירות; תמיכת הסעד 500 לירות והשכר הממוצע - 1,306 לירות. אחוז שכר המינימום מהשכר הממוצע היה 37%. באפריל 1974 חל שיפור במצב: שכר המינימום היה 625 לירות, תמיכת הסעד ל-4 נפשות - 560 לירות, והשכר הממוצע במשק 1,411 לירות. האחוז של שכר המינימום מהשכר הממוצע עלה ל-45%. מכאן מתחילה הירידה. ביולי 1974 היה שכר המינימום 687 לירות, מכסת הסעד - 711 לירות, והשכר הממוצע - 1634 לירות. האחוז של שכר המינימום לעומת השכר הממוצע ירד ל-41.9%. בינואר 1975 שכר המינימום הוא 777 לירות, מכסת הסעד 996 לירות, והשכר הממוצע במשק 1907 לירות. שכר המינימום מהווה איפוא 40.9% מהשכר הממוצע.

אלה הם מספרים של הירחון הסטטיסטי האחרון.

הנתון האחרון על השכר הממוצע טרם התפרסם.

ע. סיון:

ז. אמיר: אינני נכנס עכשיו לשאלה כמה רבבות שכירים נכנסים למעגל הזכאים להשלמה מהסעד. אני יודע כי בישוב מסוים עוד אלף איש יכולים לקבל השלמה כזו. אינני רוצה לעורר בהלה בצייבור. לדעתי, כל צעד הבא לחזק את השכבות נתמכות הסעד הוא צעד נבון, אנושי וסוציאלי. אסור לפגוע בשכבות אלה. הדיבורים שאנו שומעים לאחרונה משר הסעד וחבר עוזריו על קיצוץ בתמיכות הסעד הם דיבורים מזיקים. אבל אנו צריכים להתרכז בשאלה: איך לחזק את השכבה של העובדים? זוהי מטרת הדיון שאנו מקיימים בנושא. מדיניות סוציאלית צריכה להיות מושתתת על העלאת הערך של העבודה, על הגברת רצונו של האזרח ללכת לעבודה יצרנית. זו לא דרך לנאום על חשיבות הייצור והיצוא, על הצורך לחזק את המשק היצרני, ולמחרת להחיל על היצרנים מס בשיעור של 7.5% מהשכר. אני רחוק מלתמוך במעסיקים בנקואה זו, אבל אינני רוצה לפגוע בעובדים.

אני רוצה לומר לנציגי ההסתדרות ולכולנו,

שהיום יש לחשוב איך ניתן לפתור את הבעיה של השכר הנמוך. אני טוען כי במסגרת של קצבת ילדי עובדים יש להגדיל בצורה משמעותית את התשלום עבור שני הילדים הראשונים. אנו יודעים כי על הקצבה הזו חל מס הכנסה. לכן הסכום המוגדל עבור הילד הראשון והילד השני יחזק את השכבה של העובדים המשתכרים שכר נמוך. אפשר גם לקבוע כי מקבלי שכר עד גובה מסוים יקבלו תוספת משמעותית עבור שני הילדים.

תוספת היוקר כיום איננה משמעותית לעובדים

ששכר היסוד שלהם הוא נמוך. אני טוען שצריך לשלם תוספת יוקר בסכום קבוע לכל הזכאים בלי להחשב בשכר היסוד ובדרך זו לצמצם את הפגיעה בבעלי

ז"א. אמיר:

שכר נמוך. אם היום משתלמת תוספת-יוקר של 300 לירות מקסימום ו-100 לירות מינימום, יש לקבוע ממוצע שווה לכולם. אני יודע שהצעה כזו תעורר תגובות חריפות, אבל איך מנוס מכך. אנו חייבים לחזק את השכבות החלשות.

אנו חייבים גם להצמיד את שכר המינימום לתנודות בשכר הממוצע במשק ולהעמידו היום על שכר של 900 לירות לחדש. שכר מינימום של אלף לירות יכול לערער את סולם הדירוג, מה שאיז כן שכר של 900 לירות. יש לקבוע שהחל מיולי 1975 יהיה שכר המינימום צמוד לשכר הממוצע במשק. הנושא הוא רציני, הוא מחייב בדיקה יסודית ומעמיקה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: יש שכר מינימום ויש שכר נמוך.

ז"א. אמיר: לא יתכן שאדם עובד יקבל פחות משכר המינימום. או פחות ממה שמקבלים אנשים שאינם עובדים. השכר הנמוך עבור 200 שעות עבודה בחדש צריך להיות גבוה ב-20%-30% משכר המינימום. הוא צריך להגיע ל-1,300-1,200 לירות לחדש. את הסכום הזה יש לחלק ל-200 שעות, ופחות מזה אי-אפשר לשלם לשעת עבודה לאנשים העובדים בעבודות חלקיות, או לסטודנטים.

ההצעות שהעליתי אינן סופיות. נשמע מה אומרים הגורמים השונים כמו ההסתדרות, משרד העבודה והמוסד לביטוח לאומי ונגבש עמדה שתצעיד אותנו קדימה ותאפשר לעובדים להתקיים על שכרם.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: נשמע עתה מהי הגישה של המוסד לביטוח לאומי לנושא מפי מנכ"ל המוסד.

מר ע. סיון: אחרי דבריו של חבר-הכנסת אמיר אינני בטוח אם עלי לשאת דברים. לאחר המחקר שעשינו על מערכת התמיכות והקשר בין מערכת זו לבין מערכת השכר בנובמבר 1974 ובנובמבר 1975, ניסינו להצביע על מספר דברים שבאמצעותם ניתן לשפר את המערכת ולמנוע תופעות שחשבנו שהן שליליות. דומני שחבר-הכנסת אמיר מיצה בדבריו את הנקודות שהדגשנו בהזדמנויות שונות. יכולתי לומר שמלאכתנו נעשתה על-ידי אחרים, אבל אינני רואה עצמי פטור מלעמוד על כמה נקודות לאחר הוויכוח הציבורי שהתעורר בנושא זה.

כמו בכל מחקר, גם במחקר שלנו הנתונים אינם בבחינת כזה ראה וקדש. יכול להיות שהמספר איננו 48 אלף אלא 46 אלף או 50 אלף. יכול להיות שיש סטיה קלה למעלה או למטה. אבל אינני חושב שזוהי הנקודה העיקרית של הדיון. מי שיטה את הוויכוח לכיוון זה יעשה משגה רציני, כי התופעה היא חמורה בין אם המספר הוא 45 אלף או 51 אלף. במחקר שלנו לקחנו בפירוש אך ורק מפרנסים ראשיים. הכוונה היא לאלה העובדים עבודה מלאה.

רצוני לחזור אחרנית לדיונים בוועדת ראש-הממשלה. העקרון שהנחה את הוועדה היה, שעובד בעבודה מלאה לא יהיה זקוק להשלמת הכנסה מתמיכה כלשהי, בתנאי שיש לו משפחה בת 4 נפשות. אם זוהי משפחה גדולה מאד, צריך למצוא דרך לסייע לעובד לפרנס את משפחתו באמצעות מערכת אחרת. העקרון החשוב היה שכל מפרנס יחיד יוכל לפרנס משפחה בת 4 נפשות על-ידי עבודה מלאה. לצערנו העובדות מראות כי בנקודה זו המערכת נפגעה, היא איננה מסוגלת לאפשר למפרנס יחיד בעל הכנסה נמוכה לפרנס משפחה בת 4 נפשות. כולנו יודעים שמדובר בזכאות להשלמת הכנסה ולא בקבלתה בפועל. לא התכוונו להגיד שאותם אנשים אמנם מקבלים את התמיכה. הבעיה שנוצרה היא שרבות שכירים זכאים לקבל השלמה על-ידי תמיכת סעד. יכול להיות שחלק גדול מהם זכאים לסכומים לא גדולים, אבל עדיין התופעה שאנשים אלה זכאים להשלמה נראית בעינינו חמורה, כי זה אומר שהם אינם מצליחים להגיע לרמת הכנסה המוציאה אותם מכלל הזכאות.

ח. שמעוני: תוספת היוקר לשכירים תשולם בחדש יולי, בעוד שנתמכי סעד קיבלו את הפיצוי עבור תוספת היוקר כבר בנובמבר. לו היינו מוסיפים את תוספת-היוקר על השכר בחדש נובמבר, שוליים רציניים ביותר היו יוצאים מהמסגרת.

מר ע. סיון:
אינני מוכן להתנבא איך תיראה המערכת בחדש מסוים. עשינו חשבון שהשכירים יקבלו תוספת ונתמכי הסעד לא יקבלו כל תוספת. ואז המערכת תשחנה. איננו יכול לערוב שכך יהיה המצב.

ח. שמעוני:
אני מדבר על תוספת בגין הפיחות וביטול הסובסידיות.

מר ע. סיון:
עדיין איננו יודעים מה יהיה ביולי. אני מעדיף לדבר על דבר קיים. לפחות במחצית השנה הנוכחית הנתונים שלנו הם רלבנטיים. איננו מדברים על שכר מינימום בלבד, אלא על אותם תחומים של שכר נמוך הכלולים בהגדרות האלה; אנו מדברים על סכומים של 1000-1200-1300 לירות לחדש, שם נעוצה הבעיה, לדעתנו. לא השתדלנו לבדוק את התעריפים, כפי שעשה חבר-הכנסת אמיר. רצינו לבדוק מה מקבלים אנשים אלה בפועל והיכן מרוכזים אותם אנשים.

ביקרתי בבתיים של משפחות הגרות בשכונת עזרא, שכונת הארגזים וכדומה, ונכנסתי לשיחה עם כמה מהמשפחות. רציתי לראות היכן הקשר בין המספרים שאנו מפרסמים לבין האוכלוסיה שהם באים לייצג. שוחחתי עם ראש משפחה שהוא מפרנס יחיד העובד במכבסה של מלון "דן". עכשיו שוק העבודה הוא חלש ומגיעם להסדר עם העובדים על עבודה של 3-4 ימים בשבוע. בעבודה מלאה הוא מגיע לשכר של 1200 לירות. לפי הקריטריונים הוא זכאי להשלמת הכנסה מהסעד. הוא הופתע לשמוע זאת. זוהי דוגמה של משפחה שמתפקדת ומצליחה להסתדר. הילדים במשפחה כולם לומדים. נכנסתי לביתה של משפחה יותר מסובכת. האב עובד בבניה בעבודות פשוטות. הוא משתכר 900-1000 לירות. הוא לא מקבל השלמה להכנסה, אבל הוא מקבל טיפול על-ידי לשכת הסעד. אם אנשים אינם תובעים, אפילו הם בטיפול חלקי של לשכת הסעד, לא משתדלים לתת להם את ההשלמה. זוהי אוכלוסיה שאיננה עובדת בעבודה מקצועית הדורשת ידע והכשרה, אבל היא עובדת עבודה מלאה. היא היתה צריכה להיות מחוץ למעגל הזכאות להשלמת הכנסה מהסעד.

אני מבקש לציין עובדה נוספת: בשנה האחרונה חלה עליה מאד תלולה ברמת התמיכות, ברמת ההגנה על הבטחת ההכנסה, עליה של 75%. אמנם מבחינה ריאלית זה פחות מאשר ההתייקרויות, אבל אין ספק שעליה זו תרמה לפער בין רמת התמיכות לבין רמת השכר. אינני מודאג ממה שקרה באותה שנה לבעלי שכר בינוני וגבוה, אבל השכר הנמוך עלה באותה שנה רק ב-25%. העלי ברמת השכר הנמוך לא הדביקה את ההתייקרות אבל היא גם פחותה מההגנה שניתנה לתמיכות. התוספת היתה פחותה מהעליה הממוצעת בשכר.

ה. זיידל: מה הפירוש של שכר בינוני ושכר נמוך?

מר ע. סיון:
אינני נוקב במספרים. העשירונים 4-5-6-7 הם במסגרת של מקבלי שכר בינוני; מעבר לזה - זהו שכר גבוה. אני מתכוון לשכירים הנמצאים בעשירונים השני והשלישי ואולי חלק גם ברביעי. שכרם של אלה עלה ב-25%, אפילו בפחות מהשכר של כלל השכירים, ובהרבה פחות מהשכירים בעלי השכר הבינוני והגבוה. דומני שזה מחריף את הנושא שלנו. לא רק שהם לא קיבלו הגנה ביחס לרמת התמיכות, אלא הם לא קיבלו הגנה ביחס לרמת השכר הממוצע. הניחות של מכשיר תוספת-היוקר פפיי-שהוא היום מראה שהוא נוח יותר לשכירים בשכר בינוני וגבוה מאשר לבעלי שכר נמוך; רק בשכר גבוה מאד זה מתחיל להיעצר וכך גם להשחיות. החישוב של תוספת יוקר מראה שבאלף לירות ברוטו התוספת נטו להכנסה היא באותו שיעור כמו לגבי שכירים ששכרם למעלה מ-3000 לירות, אבל התוספת היא הרבה יותר קטנה מאשר זו הניתנת לשכירים ששכרם 2000 לירות. השיעור הגבוה ביותר הוא לבעלי שכר של 2000-2200 לירות. שם השיעור נטו הוא הגבוה ביותר.

נקח את המספרים של ינואר 1975. בשכר של 2000 לירות ברוטו, התוספת נטו היא בשיעור של 18%-19% על הנטו; בשכר של 1000 לירות ברוטו, התוספת נטו היא 11%-12%. בשכר של 3000 לירות התוספת נטו היא בשיעור של 15%, אולי רק ב-4000 לירות מגיעים לאותו שיעור נטו כמו לבעלי שכר של 1000 לירות ברוטו. מנגנון תוספת היוקר נחתך הגנה חזקה לשכבה הנמצאת באמצע, והגנה חלשה לאלה הנמצאים למטה ממנה או למעלה מאד.

דומני שהפתרון שהיה משנה את התמונה - ואינני בטוח אם יהיו מוכנים ללכת לקראתו מבחינה פוליטית - הוא מתן פיצוי על היוקר בשיטה אחרת. לדוגמה, פיצוי בסכום אחיד. אני מדבר על תוספת שווה בלירות כפיצוי על היוקר לכל השכבות. אם אנו רוצים לשמור על רמת-החיים של כולם יש הגיון לתת את הפיצוי על-ידי סכום אחיד.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: מי צריך לתת את הפיצוי הזה?

מר ע. סיון: לדעתי, המעבידים.

ה. זיידל: אתה רוצה לתת מענק התייקרות.

מר ע. סיון: צריך להעלות את השכר בסכום אחיד במקום להעלותו באופן יחסי. זו לא יכולה להיות דרך של קבע, היא לא מתאימה לכל תקופה. לתקופה של מצב חירום כלכלי - דומני שזהו הפתרון.

א. מויאל: כיצד זה ישפיע על שאר הדרגות?

מר ע. סיון: זוהי הצעה רגישה מאד. המגבלה שלה שהיא לא יכולה להיות מכשיר לאורך ימים, אלא בזמן חירום. זהו מכשיר הנותן תוספת אחידה בדרגות השונות ומשאיר את ההפרשות ביניהן. (א. מויאל: זוהי תוספת שלא צמודה לשכר.) היא מגדילה את הסכום הכולל של כל עובד בסכום אחיד.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אם הסכום המקסימלי של תוספת היוקר הוא 300 לירות, אפשר לשלם 200 לירות לכולם.

מר ע. סיון: התוספת הזו משאירה את ההפרש הקיים בלירות בין רמות השכר השונות; באחוזים - היא מקטינה את ההפרשות. בתקופת חירום אפשר להציג דרישה כזו בפני הציבור.

זו לא ההצעה היחידה. אינני חושב שניתן להתקדם לקראת פתרון בדרך אחת. הגשנו גם הצעות לוועדת בן-שחר הדנה ברפורמה במיסים. נוכחנו לדעת שדרך מנגנון התשלומים לילדים אפשר לצמצם את הפער שנוצר. באיזו שיטה? המדינה נותנת תמיכות עבור ילדים בצורות שונות, הן דרך קצבאות הילדים והן דרך הניכויים במס הכנסה. כל מפרנס זכאי לקבל קצבה עבור ילדים בסכום אחיד בתוספת ניכוי מההכנסה לצורך חישוב מס הכנסה. זוהי שיטה רגרסיבית כיוון שבעל ההכנסה הגבוהה יותר זוכה בסכום גדול יותר עבור ילדיו. מי שהכנסתו היא 3000 לירות והוא מקבל ניכוי של 1200 לירות, או 100 לירות לחדש, מקבל תוספת של 60 לירות עבור ילדו. לעומת זאת, בעל שכר נמוך, כיוון שאיננו חייב במס הכנסה, או חייב במס בשיעור נמוך, איננו מקבל כל תוספת עבור ילדיו או תוספת של 10-15 לירות לילד. נניח שהניכוי יחושב כסכום של 50-60 לירות. ההצעה היא לבטל את הניכוי ובמקום זה להגדיל את הקצבה בסכום של 50-60 לירות לילד. דומני שיש הבנה להצעה זו מצד כל הגורמים. במסגרת הרפורמה במיסים אפשר יהיה להגשים הצעה חשובה וזולדוגמה, אפשר לשנות את מערכת הקריטריונים במשרד הסעד. שינוי כזה הוא יחסית שולי לשני השינויים העיקריים שציינתי. במקום ליצור תמריץ ליציאה לעבודה ולהשלמת ההכנסה מעבודה, נוקטים שם שיטה הפוכה.

אני רוצה לסיים בוויכוח שהוא היום פופולרי ואשר נסב על השאלה: לאור המצב שהגענו אליו, איזו דרך יש להעדיף כדי לסייע לשכבות החלשות והבינוניות? זהו הוויכוח בין אוניברסליות וסלקטיביות. אני חושב שאין קדושה בשתי המלים האלה, אינני מאמין שאחת מהן קדושה על-פני השניה. השיטה האוניברסלית והשיטה הסלקטיבית הן שתי דרכים משלימות ליצירת הפרוגרסיביות הרצויה בקרב האוכלוסיה. לא צריך לייחס חשיבות לשם אלא יש לראות את התוצאות של המערכת. אינני מייחס ערך עליון לאחת משתי השיטות.

אם נצלם את המצב כיום נראה שהמערכת שלנו היא סלקטיבית בצורה בלתי-רציונלית. בעבודה זו יש שני אלמנטים: אלמנט של תמיכה כספית בלבד, ובהמשך קיים האלמנט של הזכאות לשירותים שונים, כמו לפטור משכר לימוד, או השתתפות בהוצאות דיור או בהוצאות למעון.

אנו רואים שהגידול בשכר ובהכנסה מביא לשתי תוצאות: הזכאות לתמיכת סעד נעלמת, אבל נעלמת גם הזכאות לקבל שירותים שונים במחיר נמוך ומסובסד. לשני האלמנטים האלה ניתן להתייחס כאל שיעור של מס. אפשר לתרגם את הירידה בזכאות בגלל גידול בהכנסה למס. אם אני מקבל תוספת הכנסה של 100 לירות ובשל כך מאבד זכויות לשכר דירוג מודרג, הרי כאילו שילמתי מס על תוספת ההכנסה. אם נעשה חישוב של המס נראה כי בהכנסה הנמוכה שיעור המס האמיתי על ההכנסה הפנויה הוא גבוה יותר מאשר בהכנסות הגבוהות. זה מצביע על כך כי במערכת השירותים להבטחת הכנסה הגענו לסלקטיביות שהיא מעבר למה שמוותר. קשה לי לעסוק תיאורטית בנושא של אוניברסליות או סלקטיביות ומה צודק יותר; מבחינה מעשית דומני שכדי לתקן את העיוותים עלינו להקטין את הסלקטיביות של השירותים ושל מערכת התמיכות.

מ. כהן: האם השכבות האלה נעלמו מעיניך? כיצד קרה הדבר שבהמלצות של הוועדה שעמדת בראשה לא ניתנה תשומת-לב למשפחות אלה?

מר ע. סיון: אם אצטט מדבריך בכנסת דומני שאמרת במפורש שהממשלה מינתה את הוועדה הנקראת ועדת-סיון לצורך מסוים בלבד - לדיון במערכת התמיכות והבטחת ההכנסה דרך התמיכות. הוועדה מעולם לא קיבלה סמכות לעסוק במערכת השכר, או במערכת הגנה דרך מנגנוני השכר. מטבע הדברים כאשר הגענו לדיון זה יכולנו להגן על מי שעיקר הכנסתו היא ממערכת התמיכות; לא נוכל להגן בשיטה זו על מי שאיננו נזקק למערכת התמיכות. הדברים שאמרתי היום מופיעים בפרוטוקול של הוועדה. אמרנו שכיוון שלא הוסמכנו לעסוק בנושא, אנו מצביעים על הבעיה בלי להגיד מהו הפתרון המוצע לה. כאשר אתה רוצה לפצות דרך מערכת התמיכות את מי שעיקר הכנסתו ממערכת התמיכות - אתה יכול לפצותו בשיעור גבוה. את מי שאיננו נזקק למערכת אינך מפצה בדרך זו. בהמלצות של הוועדה נאמר, כי משפחות קטנות המצויים בשני העשירונים התחתונים שנפגעו מההתייקרות - הדרך לפיצוי משפחות אלה הינה באמצעות מנגנון השכר. כך קיימת השלמה באמצעות מנגנון הקצבה האוניברסלית עבור הילד הראשון והילד השני. ראינו את הבעיות שתתעוררנה וגם הצבענו עליהן בפני גורמים שונים, בלי שהיינו מוסמכים לתת פתרון. כתוצאה מכך הפיצוי למשפחות בעשירונים הנמוכים עם שני ילדים הוא 3%-4%; עם שלושה ילדים - 8%-10%; ארבעה ילדים - 12%-13%; רק משפחה עם מספר גדול של ילדים מקבלת פיצוי של 20%-24%, וזאת בניגוד למקבלי תמיכה שקיבלו פיצוי על כלל ההתייקרות.

ח. שמעוני: מדברי ההסבר לחקציב החדש וגם מדברי שר האוצר הסתבר שתהיה הקפאה של שיעורי הקצבאות, שפירושה למעשה הקטנה. מה שנוגע להטבות סוציאליות וקי"ץ - הם בידי האוצר. האמנם מסתמנת מגמה כזו והאם אתם ערים לה?

מר ע. סיון: לא ידוע לי שיש החלטת ממשלה בנושא זה.

ח. שמעוני: כך כתוב בספר התקציב.

מר ע. סיון: לא מצאתי זאת בספר התקציב. נאום התקציב היה ספוג אווירה מסוימת. שם הודגש הצורך שהגידול במכסות יפגר מבחינה ריאלית. (י. ארידור: זה מופיע בתקציב הלאומי.) זה לא מסמך אופרטיבי. (י. ארידור: זה מצביע על מדיניות האוצר.)

כפי שידוע לי, אין החלטת ממשלה בנושא זה. בתקציב המוסד לביטוח לאומי ובתקציב הממשלה לשנה הבאה - וההטבות הסוציאליות ניזונות מתקציב המדינה - יש סכומים המיועדים לכיסוי ההתייקרות בסעיפים אלה. מהאיינתן בחודש יולי - אינני יכול להגיד. גם שר האוצר לא יכול להגיד, כי לא היה דיון.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: אנו מבקשים שתבדוק מה נאמר ואם יש מגמה כזו על מה שאמר שר האוצר - צריך לשאול את שר האוצר.

מר ע. סיון:

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: לקראת הישיבה הבאה אנו מבקשים לשמוע מהי העמדה של המוסד לביטוח לאומי על המדיניות להבטחת הכנסה לקראת גיבושה.

מר צ. נתנזון: אני מביע הערכה לחברי-הכנסת כהן ואמיר על העלאת הנושא. אחחיל אולי במשפט המבטא את עמדתה של ההסתדרות: אנו רוצים במציאות שבה שכר העבודה יפרנס את העובד ואת משפחתו, בלי שהם יזדקקו לסעד. עם זאת תמיד חשבנו שאחת הדרכים לקידום של עובדים בעלי שכר נמוך אלה הן הטבות ותמיכות סוציאליות באמצעות הביטוח הלאומי, שמקורן בתשלומים שמפריש ציבור העובדים לביטוח הלאומי, וזאת בזכות ולא בחסד. אבל אני מבקש להגיד שהנושא כפי שהוצג כאן ביריעה כה רחבה מחייב את ועדת העבודה של הכנסת לבחון אותו מכל הבחינות.

לי ברור שמדיניות השכר היא חלק מהמדיניות הכלכלית הכוללת. אין להפריד בין השניים. חשוב שאגיד מראש כי המדיניות של ההסתדרות היא כי עניני השכר של העובדים נקבעים במשא-ומתן ובהסכמים הנחתמים בין הצדדים, קרי המעסיקים וההסתדרות. עמדה זו היא היסוד לכל ההישגים וגם המחדלים, שהמערכת הכוללת של הסכמי העבודה איננה מתעלמת מהם. לכן אנו רואים את הקשיים הכרוכים בנושא שהועלה כאן של מציאות שכר נמוך. אגע היום בנושא באופן כללי ואבקש לאפשר לנציגי ההסתדרות להגיש לכם חומר כדי לברר את הנושא לפרטיו. נהיה מוכנים לעמוד לרשותכם כדי להשיב על כל שאלה, הכל מחוץ ידיעה שענין השכר הוא נושא בין ההסתדרות לבין המעסיקים.

י. ארידור: מה עמדתכם בענין חוק שכר מינימום?

מר צ. נתנזון: אני יודע שחברי לוועד הפועל, חבר-הכנסת אמיר, מודע לעובדה שההסתדרות הסכימה להארכת הסכמי העבודה לחצי שנה תוך הכרה בחומרת המצב הכלכלי. חשבנו שזוהי תרומתה של ההסתדרות למשק הנמצא בשעת חירום. אבל בתנאים של אינפלציה, בתנאים של התייקרות דוהרת, צריך להיות ברור שהנפגעים הראשונים אלה הן הקבוצות החלשות בחוץ ציבור העובדים, ובמיוחד עובדים בעלי שכר נמוך או שכר בינוני. אם רוצים להגן על זכויות העובדים האלה אין דרך יותר נכונה וטובה מאשר ריסון האינפלציה ובליימת ההתייקרות. זוהי התשובה שאנו יכולים לתת.

מר סיון ביקר באחת השכונות. חברי הוועדה המרכזת ביקרו במשך שבוע זה ויבקרו בשבוע הבא בכל השכונות. ביום בו הוטלו המסים החדשים, מסי העקיפין והמס על השכר, ביקרתי במעברת בת-ים הנמצאת בעיר גדולה ומתפתחת. אין להשלים עם קיומה של מעברה כזו במציאות של היום.

הנושאים שמעלים כאן הם חשובים. יורשה לי לומר שדאגתה של ההסתדרות, בבואה להגן על עובדים בעלי שכר נמוך ובינוני, היא כיום למנוע אבטלה ולהבטיח תעסוקה מלאה. זוהי הדאגה העיקרית. אינני חושב שיש מכה יותר קשה לנסיון שלנו לקדם עובדים בשכר נמוך מאשר מכת האבטלה. ההסתדרות מודעת לכך. אתם יודעים ודאי את מידת החומרה בדיונים בין הממשלה לבין ההסתדרות בנושא של המיסוי החדש, כאשר הנקודה העיקרית היא: איך למנוע אבטלה?

אני יכול לומר דברים שהם מקובלים עלינו ושאנו חושבים שהם חלק מהמדיניות של ההסתדרות. אנו חושבים כי בכל התנאים ובכל הזמנים צריך לפעול כדי לקדם את שכרם ואת התנאים הסוציאליים של הפועלים בייצור - בתעשייה, במלאכה, בחקלאות ובבנין. היריב העומד מולנו הוא תמיד הצד שאחו אנו מנהלים את המשא-והמתן, שהוא לעתים קרובות בתחום לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים, לא התאחדות התעשיינים, או התאחדות האיכרים או איגוד בתי המלון. יש גם מחלוקת בין ההסתדרות לבין המעסיק הציבורי הגדול במדינה, - הממשלה והעיריות - כיצד בונים את סולמות השכר. הבעיה של מדיניות השכר מתמקדת בראיה כוללת של כל סולמות השכר, כאשר הכלל הבסיסי שצריך לתת יותר לדרגות הנמוכות והבינוניות ופחות לדרגות הגבוהות, כלל זה מופר באופן מתמיד על-ידי המעסיק הציבורי, המתחשב בעובדה כי בדרגות הגבוהות יש מספר קטן של עובדים, ואילו בדרגות הקטנות והבינוניות יש מספר גדול של עובדים. ואם תשאלו: כיצד הגענו לכך שיש מצד אחד שכר כה נמוך, ומצד שני שכר גבוה? זה נובע מהלחצים שמפעילים הקבוצות החזקות להגדלת שכרם בדרגות הגבוהות ולא בנמוכות.

לא אחייחם לכל הנחונים שהביא חבר-הכנסת אמיר, שחלקם הוא הביא מבית הוועד-הפועל של ההסתדרות. אבל אני רוצה להמחיש את אחת המערכות החשובות של קבוצת עובדים שניהלה מערכה חריפה ביותר בתוך ההסתדרות וקיימה שביתה ממושכת של חודש וחצי. שנתיים לאחר השביחה ב"עליח", במפעל רווחי ביותר המחזיק עמדה מונופוליסטית בענף, השכר בלוח ב' - ולצדדי מקיימים במפעל זה שני לוחות שכר - הוא בכניסה 34 לירות ליום שכר כולל, או 857 לירות לחדש. שכרו של עובד כזה לאחר 12 שנות עבודה מגיע ל-43.50 לירות ליום שכר כולל. העובד חדש מלא משתכר 1088 לירות לחדש.

מה פירוש לוח א' ולוח ב'?

מ. כהן:

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: שכר של פועלים ושל פועלות. מדוע ההסתדרות חותמת על הסכם כזה?

מר צ. נתנזון:

נושא הדיון עכשיו הוא שכר נמוך. בשני הלוחות קיימת התופעה של שכר נמוך. בשנת 1974 נקטה ההסתדרות במדיניות שכר שכולה היתה מכוונת לקידום עובדים בשכר נמוך ובנינוני. בשנת 1974 החלטנו, תוך היזברות עם האיגוד המקצועי, על תוספת אחידה לשכר הנעה בין 50-80 לירות. התוצאה היתה שתוספת זו נתנה הרבה יותר לעובדים בשכר הנמוך ופחות לעובדים בשכר הגבוה, כי העובדים בעלי שכר נמוך קיבלו גם את התוספת הזו וגם את מלוא תוספת-היוקר. אני חושב שזה היה ביטוי נכון ואחראי של ההסתדרות לקידום של עובדים אלה.

מה ניתן לעשות בשנה הקרובה כדי לקדם את העובדים בעלי שכר נמוך? הדרך היחידה היא ללכת לקראת מחן תוספת אחידה לשכר שהיא נותנת יותר לעובדים בעלי שכר נמוך ופחות לבעלי שכר גבוה.

בהנהגת שכר מינימום בשנת 1972, מתוך נסכמה בין ההסתדרות לבין המעסיקים, ראינו אחד ההישגים החשובים שהושג אחרי דיונים ארוכים וממושכים במשך שנים רבות. התביעה לשכר מינימום של 425 לירות נתקבלה באותו זמן לאחר קשיים חמורים ביותר. יושבים כאן חברי הוועדה המרכזת לשעבר שהשתתפו בדיונים האלה. זה היה אחד הדיונים הקשים ביותר עם לשכת התיאום. סירוב להגדיל את שכר המינימום נוגד את האינטרסים הציבוריים של המשק ובולם את רצונם של העובדים ללכת לעבודה יצרנית. אבל אנו יודעים כי שכר המינימום מוכרח להיות קשור בסולמות השכר הקיימים. עובד במפעל לא יכול לקבל פחות משכר המינימום. לשכר המינימום צריכה להיות השלכה לפחות על הדרגות הקרובות לשכר המינימום.

הוועד הפועל של ההסתדרות רוצה לבצע את ההחלטה של ועידת ההסתדרות, אחת ההחלטות המעטות שנתקבלה ברוב גדול וכמעט פה אחד, שצריך להגדיל את שכר המינימום. ההחלטה אומרת ששכר המינימום צריך להיות בשיעור של 50%-60% מהשכר הממוצע במשק, ובעתיד הוא צריך להיות צמוד לשינויים בשכר הממוצע. לו ההחלטה היתה מתבצעת במשא-ומתן עם המעסיקים - ואני חושב שענייני השכר צריכים להיקבע רק במשא-ומתן - היתה לכך תשובה. לחקיקה תמיד נשקפת הסכנה שהיא לא תספק את העובדים ולא תאפשר מאבק מקצועי. (ז' אמיר): חקיקה בעניין שכר מינימום חסייע להסתדרות. טוענים שהעלאת המחירים לא צריכה לפגוע בעובדים שמקבלים שכר מינימום, אבל לא תמיד זוהי המציאות. במציאות הנפגעים הראשונים הם העובדים שמקבלים שכר מינימום. המשא-ומתן בין ההסתדרות לבין המעסיקים צריך להיות מושתת על העקרון של קביעת אחוז גבוה וקבוע של שכר מינימום מהשכר הממוצע במשק ועל הצמדה של שכר המינימום לשכר הממוצע.

נקודה נוספת היא התוספת עבור ילדי עובדים. אני מסכים לדעתו של מר סיון שקצבת ילדי עובדים היא יותר משמעותית לבעלי שכר נמוך מאשר לבעלי שכר גבוה כיוון שהיא חייבת במס. בדרגות הנמוכות זוהי תוספת אפקטיבית. בנושא של קצבת ילדי עובדים לשני הילדים הראשונים, הרי בלי קשר להמלצות של ועדת בן-שחר, העמדה של ההסתדרות היא שצריך להגדיל את הקצבה עבור שני הילדים הראשונים. זוהי תוספת חשובה לבעלי שכר נמוך ולמשפחות צעירות שעליהן הוטל עול חובות בתחומים רבים. אנו חושבים שיש מקום להגדיל את הקצבה כי היא לא משתלמת על-ידי המדינה בלבד, אלא היא מבוססת בין היתר גם על הפרשות של מעסיקים בשיעור של 1.8% עבור שלושה ילדים ו-1.4% עבור שני ילדים מהשכר הכולל במשק, לקרן של

הביטוח הלאומי. אינני חושב שהביטוח הלאומי מיצה את כל האפשרויות בתחום הזה. תוספת נכבדה של הביטוח הלאומי לקצבת ילדי עובדים יש בה כדי לקדם עובדים בשכר נמוך.

בענין מכשיר תוספת-היוקר - ההסתדרות רואה בו מכשיר שצריך להבטיח את הפיצוי על ההתייקרות, הוא צריך להבטיח את שכרו הריאלי של העובד, לא בתקופה של אינפלציה דוהרת, מכשיר תוספת-היוקר נתן תמיד פיצוי יותר מלא לעובדים בשכר נמוך. בנקודה זו הוויכוח על הגבלת התקרה היה בעיני ההסתדרות אחד הנושאים החשובים ביותר. חשבנו שתקרה של 700 לירות ושל 1000 לירות מבוססת על מתן פיצוי על היכר הריאלי לעובדים בדרגות שכר בינוניות. אפשר להחזיק על מדיניות השכר לטעון שסולמות השכר צריכים להיות יותר גבוהים; אבל אי-אפשר לבוא בטענה על מכשיר תוספת-היוקר אם הוא נותן פיצוי מלא לדרגות שכר עד 700 לירות שכר יסוד, נותן פחות לעובדים בדרגות שכר של 700-1000 לירות שכר יסוד, ועוד פחות לעובדים שאשתכרים למעלה מ-1000 לירות שכר יסוד. אני חושב שמכשיר תוספת-היוקר היה ונשאר מכשיר חשוב להגנה על ציבור העובדים השכירים כולו, והוא עוד יותר חשוב לעובדים ששכרם נמוך ובינוני. בתקופה של אינפלציה דוהרת יכולה להיות תוספת אחידה המשתלמת לעובדים כפיצוי על ההתייקרות. אבל המכשיר של תוספת היוקר כפי שהוא בנוי זהו אחד ההישגים של ציבור העובדים, וכל מי שירצה ליטול אותו מציבור העובדים יכה בראש וראשונה את העובדים בעלי שכר נמוך ובינוני.

אם הדיונים בנושא זה יימשכו בוועדת העבודה ודאי שנרצה לסייע לה בכל אינפורמציה שתידרש, מתוך מגמה חיובית. אבל אנו מבקשים לראות את הנושא שההסתדרות מטפלת בו יום-יום כנושא הקיים בינה לבין המעסיקים, על-פי הסכמי העבודה. (י. ארידור: כלומר, אינכם רוצים את עזרתנו בענין שכר מינימום.) לא כך אמרתי. אמרתי שאתם יכולים לסייע לנו בכך.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: אנו מכירים בסמכותה הבלעדית של ההסתדרות בתחום קביעת מדיניות השכר והמשא-והמתן עם המעסיקים. סמכות זו שמורה להסתדרות, אבל אנו רוצים להביע את דעתנו, אולי לנוכל גם לשכנע.

ז. אמיר: אפשר אולי להזמין לישיבה את מר אברמוביץ וגם נציג של המכון למחקר כלכלי של ההסתדרות.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו: רצוי היה שההסתדרות תלווה את דיוני הוועדה. נקיים בנושא דיון יסודי ומעמיק במסגרת ועדת-משנה שתפעל בסמכות הוועדה.

צ. נתנזון: קיבלתי את דברי המציעים של ההצעות לסדר-היום וקראתי אותם בעיון. עניתי אפילו בכתב לחבר-הכנסת אמיר. אמרתי שההצעה היא כללית ואנו רוצים לדעת למה הכוונה. היום שמעתי ממנו את ההצעה המפורטת. לא יכולנו לדעת זאת קודם לכן. באתי לדיון מתוך החשבת הנושא כי הוא קשור בקידום עובדים בעלי שכר נמוך ובינוני, וזוהי מלאכת ההסתדרות יום-יום. אני חושב שמילאמי אחר רצונה של הוועדה בכך שפירטתי את העקרונות של ההסתדרות לגבי הנושא. אמרתי שנהיה מוכנים להופיע לכל קריאה של הוועדה ולהגיש כל חומר שתבקשו. הדגשתי כי ענין השכר הוא נושא המוסדר על-ידי מערכת הסכמים בין ההסתדרות לבין המעסיקים.

ה. זיידל: רצוני לבקש שההסתדרות תשקול היטב את ההצעה האומרת שהחוק חייב להבטיח הכנסה מינימלית לכל האוכלוסייה: לשכיר - דרך שכר מינימום, וליתר האוכלוסייה - בדרכים אחרות. ייקל על ההסתדרות לבלוע את הגלולה אם תאמר שהיא רואה את החוק המבטיח שכר מינימום במסגרת האמנה הבינלאומית הקיימת.

מר א. ירמנס: הנושא שהעלו שני חברי-הכנסת הוא נכבד מכדי שאפשר יהיה להתייחס אליו במספר משפטים, הגם שהוא מחייב הכנה מדוקדקת. הנושא כשלעצמו הוא הלב של מדיניות ההכנסות; זוהי הבעיה העיקרית של קיום מדיניות הכנסות, כאשר יש לך שתי מערכות שכל אחת מהן פועלת בנפרד ויש לה הגיון משלה. יש מערכת שכר שהיא מערכת של משא-ומתן קולקטיבי בין הנציגות המוסמכת של העובדים לבין הנציגות המוסמכת של המעסיקים, כאשר הציר שעליו מסתובב המשא-והמתן הוא העלות של הייצור, מה התוצר יכול להפריש לשכר. לעומת זאת, יש מערכת של חשלוני העברה, מערכת של בטחון סוציאלי, שהיא ניזונה למעשה מצורות אלה של הפרשות של התקציב, כאשר השיקול הסוציאלי הוא השיקול הדומיננטי. התיאום בין שתי מערכות אלה הוא נושא של מדיניות ההכנסות: באיזו מידה ניתן ליצור מערכת שבה יהיה תיאום בין מה שאדם עובד מרוויח כשכר לבין האלטרנטיבה שהוא יכול לקבל כאשר הוא איננו מסוגל להשתכר מסיבות בריאות או גיל דרך המערכת של תשלומי ההעברה.

צריך לזכור שהשכר איננו רק התעריף. חבר-הכנסת אמיר הציג בפנינו נתונים שהתייחסו לתעריף. מי כמונו יודע שהשכר בסופו של דבר איננו רק תעריף. גם המעסיק וגם נציגות העובדים במשא-ומתן על שכר, כל אחד מסיבות שלו, אינם מתייחסים אך ורק לתעריף. יש פער בין התעריף לבין ההכנסות מהשכר. יש חלק של השכר שאיננו פונקציה של התעריף בלבד אלא של תנאים אחרים כמו עבודה נוספת, נורמות ופרמיות וכדומה. כל זה איננו משתקף בתעריף.

אם נקח את התעריף בלבד ונשווה אותו למערכת של תשלומי העברה נגיע לדברים מעניינים. אם נעשה השוואה בין ההכנסה הפנויה של הדרגה הגבוהה ביותר בשירות המדינה לעומת ההכנסה הנתמכת נגיע לפער של $1\frac{1}{2}$: 1, כאשר בהכנסה הנתמכת אין מביאים בחשבון את ההנחות שלהן זכאית ההכנסה הנתמכת כמו: שכר לימוד מודרג וכדומה. (י. ארידור: זה לא כולל חוספת שכר סמויה.) הדגשתי שאם רוצים להתייחס לנושא איננו יכולים להתייחס אך ורק לתעריף, כי מעל לתעריף יש נדבכים נוספים של הכנסה שהם פונקציה של גורמים אחרים של עבודה ושהם מחווספים לתעריף.

ז. אמיר: הבאתי נתונים על תעריף התחלתי, שגם הוא משפיע על העובדים.

מר א. ירמנס: כאמור, יש שתי מערכות: מערכת השכר לתוצר, או חלוקה בין הון ועבודה, המתנהלת כפי שמתנהלת, ומצד שני, מערכת הפועלת לפי שיקולים סוציאליים ומתנהלת לפי שיקולים אחרים. המערכות נקבעות בשיטות שונות, והבעיה היא בעיית התיאום ביניהן. בעיית התיאום מורכבת משיטות מס, משיטות של תשלומי העברה, תוך נסיון לשנות אותן בצורה זו או אחרת ולהגיע לתיאום טוב יותר בין הכנסה פנויה שנשארת לאדם מעבודה לבין הכנסה פנויה הנשארת לו אם הוא צריך כאלטרנטיבה לעבודה לקבל הכנסה מחשלוני העבודה.

בשנים האחרונות נתנו דחיפה רצינית ביותר לתשלומי-העברה, כאשר תשלומי השכר עמדו בלחץ חזק של מחירי התוצר. היתה תופעה של לחץ גובר והולך על השכר מצד מחירי התוצר והצורך להתחרות בשוקי חוץ, ואלה השפיעו על היכולת של ההסתדרות ושל המעסיקים ללכת לקראת העלאות שכר. בשנה האחרונה היה לחץ רציני על השכר, ומצד שני אין ספק שהיה לחץ סוציאלי-חברתי לקדם את חשלוני העברה.

אין לי ספק שהדברים שנאמרו על-ידי מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, שמצאו את ביטויים במחקר, מעידים שהגענו לנקודת האיזון. והבעיה הניצבת במלוא חריפותה היא בעיית התיאום בין שתי המערכות: מערכת השכר מצד אחד, ומערכת תשלומי העברה מצד שני.

אני מבקש את רשותכם להתייחס ביתר פירוט לנושא בישיבה הבאה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: חושבני שנצטרך להקדיש לנושא ישיבה נוספת של המליאה ולהזמין אליה את נציגי לשכת התיאום ואת נציגי משרד הסעד. אחר-כך נבחר בוועדת משנה שתפעל בסמכות הוועדה והיא תקיים את ישיבותיה בימי ה' בתל-אביב. נבקש את נציגי הגורמים הנוכחים היום ללוות את דיונינו גם להבא. אני מודה לכם ונועלת את הישיבה.

(הישיבה ננעלה בשעה 11.00)